

תרגומי מחזות וקלאסיקה עברית

קלאסיקה רוסית: מבחר קטן כמה מלים על מחזאות רוסית ועל ארבעה (לא-) מחזאים גדולים: פושקין, לרמונטוב, בולגקוב, חארמס בחר ותרגם: רועי חן

שורשי התאטרון ברוסיה, כבארצות רבות באירופה, נעוצים בסיפורי קודש שהומחזו למען פשוטי עם בורים ובטקסים עממיים. במאה השבע-עשרה הוצג סיפור חג המולד באוקראינה ולאחר מכן ברוסיה באמצעות תאטרון בובות נייד בשם וְרֵטֶפ (בתרגום מסלבתית עתיקה: מערה או כוך). מבנה ההצגה נחלק לשניים, החלק הדתי שעסק באירועים מחיי ישוע הנוצרי והחלק העממי שהציג סאטירה עממית בכיכובן של דמויות אבטיפוסיות כגון האדונית, הצועני, הרועה, האיכר וכדומה. עד מהרה הצטמצם החלק הדתי ופינה את מקומו לחלק העממי, שהפך להצגה בפני עצמה, עם שחקנים שאֵלתרו דקלומים ושירים, לרוב רגשניים מאוד או גסים מאוד.

ראשית המחזאות הרוסית הכתובה היא בסוף המאה השבע-עשרה ותחילת המאה השמונה-עשרה. מחברים כמו לומונוסוב או סומרוקוב כותבים על אידיאלים, אהבה למולדת, חושפים בעלי אדמות צבועים ופקידים לוקחי שוחד, פונביזין כותב קומדיות ארסיות נגד תחלואי החברה ומוחה נגד עריצות. המחאה הפוליטית והסאטירה נגד השלטון הן נושא חשוב במחזאות רוסית מאז ימי הצאר, דרך התקופה הסובייטית ועד לימינו אנו. השנה דרשה הכנסייה הרוסית לאסור על הפקת תאטרון שמשתמשת בצלב באופן מבהה. נציגי השלטון מתרים בתאטרונים שמגזימים בביקורת על ולדימיר פוטין, הצאר הנוכחי, ומטילים עליהם סנקציות.

במאה התשע-עשרה היו אלה גריבוֹדוב, גוגול, לרמונטוב, אוסטרובסקי ולבסוף צ'כוב שהפכו את המחזאות הרוסית לדגולה. הריאליזם החושפני, הטמפרטורה הדרמטית הגבוהה והצבעים העזים של מחברי התקופה היא עדיין משמשים השראה כמעט לכל מחזאי מודרני.

לפניכם ארבעה קטעים ממחזותיהם של מחברים הידועים לאו דווקא כמחזאים, אך בהיותם יוצרים מבריקים, הפליאו לכתוב גם בניסיונותיהם הדרמטיים. מונולוג מתוך "האביר הקמצן", טרגדיה קטנה מאת אלכסנדר פושקין, פתיחת "נשף המסכות" מחזה-פואמה מאת מיכאיל לרמונטוב, מחזות אבסורד קצרים ונוקבים מאת דניאל חאָרְמָס ותמונה מתוך "באטום", מחזה שכתב בולגקוב על נעוריו של סטלין בעיר הגיאורגית באטום (כיום: באטומי).

בעולם הספרות הרוסית ידועה האַמרה "כולנו יצאנו מהאדרת של גוגול", אבל גוגול עצמו מאין יצא? מפושקין. לפחות גוגול המחזאי. פושקין הוא שזרק לו את הרעיון לכתוב על פקיד אפור שמתקבל בעיירה קטנה כמבקר מטעם השלטון, וכך נולד המחזה "רביזור". לרמונטוב, מגדולי המשוררים של רוסיה במאה התשע-עשרה, חווה משבר גדול כשמת פושקין בדו-קרב והספיד אותו בשירו "על מות המשורר". פושקין, גוגול ולרמונטוב זכו לחצי לעגו – אך גם להערצתו – של דניאל חארמס, כותב האבסורד מתחילת המאה העשרים שמצא את מותו

בכלא, "הודות" לחבר סטלין. אותו חבר שלו הוקדש המחזה מאת בולגקוב, הסופר מתנגד השלטון. המחברים הרוסים מתכתבים עם קודמיהם ללא הרף, לא פעם באופן פתוח, תוך אזכור מקור ההשראה. הם מבקרים את קודמיהם – בלהט, המלווה כמעט תמיד בהערצה או לכל הפחות בהערכה עצומה. וכך, עקב בצד אגודל, תוך ביקורת והערכה לדורות הקודמים – צומח פרדס תרבותי עשיר, בעל גוון לאומי שאינו מאפיל על ריבוי הקולות השונים.

ר"ח